

במקום העשוי לחזק, לעולם הוא בטל לכלי. ולא נאמר החילוק שבין כזית לפחות בכזית, אלא במקום שאינו עשוי לחזק. ואילו לפי ברייתא בתרייתא כל שהוא במקום שאינו עשוי לחזק, לעולם אינו בטל לכלי.

אמר רב הונא: סמי [מחק] ברייתא קמייתא, שהיא קילתא [מקילה ומתירה לעולם במקום העשוי לחזק], היות ויש לדחותה מקמי מלפני ברייתא בתרייתא, שהיא חמירתא [מחמירה ואוסרת לעולם במקום שאין עשוי לחזק].

ובתרייתא עיקר.

רב יוסף אמר: וכי תנאי שקלת להו מעלמא? וכי בידך לומר שנדחים דברי התנאים בברייתא האחת מפני חברתה?!

והא ודאי שתיהן נשנו בבית המדרש, ואין למחוק אף אחת מהן. אלא פלוגתא דתנאי היא במקום אחר.

דתניא: הפת שעופשה ונפסלה מאכילת אדם, חייב לבער אותה בפסח מפני שראוי לשוחקה, ולהמנע [לחמץ] בה כמה עיסות אחרות. והרי היא כ"שאור" שאסרתו תורה באכילה כחמץ⁽¹⁾, על אף שאינו ראוי

במה דברים אמורים, בשיש בו כזית במקום אחד. אבל אין בו במקום אחד אלא פחות מכזית⁽⁸⁾ אפילו אם הוא במקום שאין עשוי לחזק, הרי הוא בטל לכלי. ואינו חוצץ עליו. שאם נטמאה העריבה, ובא להטבילה, אין הבצק חוצץ בינה לבין מי המקוה. ושפיר עלתה לה טבילה, בעוד הבצק דבוק בה.

וכן אינו עובר עליו בפסח.

ותניא כלישנא בתרא: בצק שבסודקי עריבה — במקום העשוי לחזק, הרי הוא בטל לכלי. ואינו חוצץ בטבילה. ואינו עובר עליו בפסח.

מה-ב ואם הוא במקום שאין עשוי לחזק, אינו בטל לכלי. אלא הוא חוצץ בטבילה. ועובר עליו בפסח.

במה דברים אמורים, בפחות מכזית. שאם אין בו כזית במקום אחד, הרי הוא בטל לכלי במקום העשוי לחזק.

אבל ביש בו כזית במקום אחד, לעולם אינו בטל לכלי. ואפילו במקום העשוי לחזק, הרי הוא חוצץ, ועובר עליו בפסח.

ותמהינן: קשיין שתי ברייתות אלו, וסתרן אהרדי. שהרי לפי ברייתא קמייתא כל שהוא

1. ואם תאמר, אמאי צריכה בעור? והלא כיון שאינה ראויה לאכילה, קרינן בה "נבילה שאינה ראויה לגר". והיתר הוא בכל איסורי התורה. ויש לומר, דהכא שאני. מפני שראויה היא לחמץ עמה עיסות אחרות דינה כ"שאור", שאסרתו תורה אף על פי שאינו ראוי לאכילה. ר"ן.

ויעוין במקור חיים [סימן תמב סק"ב], שהבין בתירוץ הר"ן, דמשום שראויה היא לחמץ בה עיסות אחרות, שפיר קרינן בה "ראויה

8. והבינו התוספות בדעת רש"י, דאיירי באופן שאין בכל הבצק שבערבה כי אם פחות מכזית. ותמהו עליו מהגמרא לקמן, דמשמע דאין עוברים על פחות מכזית [יעוין עמוד ב הערה 9]. אך כבר כתב רבינו פרץ בשם רבי יחיאל מפריש, דלא כן היא דעת רש"י. אלא איירי בדאיכא כזית, אלא שהוא מפוזר בכמה מקומות. ואין במקום אחד כזית. ואם אינו בטל לעריבה, הרי הוא מצטרף לכזית. וכן הוא בירושלמי, "הכלי מצרף, והבית אינו מצרף".

(2) לאכילה.

שאור, (3) ואינו עובר עליה. (4)

ודייקין: מדאמר רבי שמעון בן אלעזר "בטלה", מכלל דתנא קמא סבר, דאף על גב דייחדה לשיבה, לא בטלה מתורת אוכל. אלמא קסבר, כל אוכל שיש בו כזית, אף על גב דמבטל ליה מתורת אוכל, לא בטיל.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: כמה דברים אמורים, שפת זו חייבת בביעור – במקוימת לאכילה [לחימוץ עיסות אחרות]. אבל כופת שאור [שאור גולמי שלא נגמרה צורתו] שייחדה לשיבה, בטלה ממנה תורת

לגר".

2. וכתב הרא"ש, דאסורה דוקא כל זמן שהיא ראויה לאכילת כלב. אבל בנפסלה מאכילת כלב, הרי היא כעפרא דעלמא, אף שראויה לחמע בה עיסות אחרות. וכן נקטו המפרשים בדעת הרמב"ם.

ויעוין בחזון איש [סימן קטז] שרצה לפרש בזה, שמשום שנתעפשה, שוב אין מחמעין בה. אבל הראב"ד כתב בפרק א הלכה ב, דהשאור אסור אף כשנפסל מאכילת כלב. ואינו ניתן אלא אם כן יחדו לשיבה וטח פניו בטיט. ומוקי לברייתא זו דוקא בשנפסלה מאכילת כלב. אבל אם היא ראויה לכלב, חייב לבערה אף בלא שראויה לחמע עיסות אחרות, ואפילו שאינה ראויה לאכילת אדם. [ודלא כהר"ן שהובא בהערה 1].

ויעוין בביאור הלכה [סימן תמב סעיף ט] שכתב, דאף לדעת הרמב"ם, אם נפסל מאכילת כלב מחמת חימוצו, ודאי אסור מן התורה. ודוקא אם נפסל מחמת עיפושו [ואף בלא חימוצו היה נפסד], הרי הוא נחשב כעפר. ואינו בכלל "שאור". וכן כתב החזון איש שם.

3. ואף על פי שהיא עדיין ראויה לאכילה. שכיון שאין מקיימים אותה לאכילה, בטל ממנה תורת חמץ. וכמו שמצינו לענין טומאה, שבטל דין טומאת אוכלים על ידי שמייחדים אותו לדבר אחר. וכגון בית שסיככו בזרעים, טהרו. תוספות.

4. ונראה לר"י, דכי היכי דפליגי רבי יהודה

והוסיף להקשות, הרי סוף סוף אינו כדרך אכילה. ולעיל כד ב איתא דכל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך אכילתו. חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב. ולא מנה אף חמץ עמהם.

והסיק, שאין איסורו משום "לא יאכל", אלא משום "תשביטו". ואף באכילה אסור, משום שאין זה דרך השבתה [כמו שכתבו התוספות לעיל כט ב, לענין חמץ משש שעות ולמעלה]. וכיון שאינו בלאו אלא בעשה, אין לוקים עליו. ולכן לא נמנה בין האיסורים שלוקים עליהם שלא כדרך הנאתם.

[אכן מדברי הר"ן נראה, דאיסורו הוא כדין "שאור" לכל דבר. ושאור הוא בכרת ומלקות אף שאינו דרך אכילה, דבהכי חייביה רחמנא. וכן הוא בפרי מגדים [אשל אברהם סימן תמב סקי"ד] דדינו כשאור לכל דברי וחייבים על אכילתו כרת].

ובמה דפשיטא ליה למקור חיים שאם עוברים ב"בל יראה", בהכרח דאף חייבים על אכילתו, כתב הצ"ח בריש ביצה לא כן. וחילק בין שאור שתמיד אינו ראוי לאכילה, ולכך חייבים על אכילתו אף שהיא שלא כדרך הנאה. אבל חמץ שבדרך כלל דרכו באכילה, אם נפסל מאכילה אין עוברים על אכילתו. ודוקא בביעור חייבים בו מן התורה.

ויעוין עוד באחיעזר [חלק ב סימן יא], שכתב בדעת הראב"ד, דאף אם באכילה מותר משום דהוה נבילה שאינה ראויה לגר, מכל מקום "בל יראה" איכא.

שאין עשוי לחזק, איירי במקום לישה! ואף שהוא בגובה הדפנות, ואינו מחזיק את המים, מיהו הוא מקום שבתוכו נילוש הבצק. והבצק שבסדקים שבו, מועיל קצת להחזיק את העיסה, בזמן שמשפשיין ולשין אותה שם. הלכך, בפחות מכזית הוא בטל לכלי, משום התיקון המועט שבו. אבל ביש בו כזית וחשיב טפי, אינו בטל. כיון שאין בו צורך כל כך.

ו"מקום שעשוי לחזק", היינו תחתית העריבה. ששם היא מחזקת את המים. והבצק שבסדקים שם, יש בו צורך גדול. שמבלעדיו אי אפשר להשתמש בה כלל. הלכך, אף ביש בו כזית, הרי הוא בטל לעריבה.⁽⁵⁾

והא דקתני בברייתא בתרייתא "מקום שאין עשוי לחזק", היינו חלק הכלי שלא נמצא כלל במקום לישה. ואין הסדק שם מפריע

ואף ברייתא בתרייתא דקתני בה "אבל בכזית — אפילו במקום העשוי לחזק, עובר", כתנא קמא היא. וברייתא קמייתא דקתני בה, דבמקום העשוי לחזק אינו עובר אף בכזית, כרבי שמעון בן אלעזר היא.

אמר ליה אביי לרב יוסף: הא לא תרצת אלא את הסתירה שבין הברייתות, בכזית במקום שעשוי לחזק. דהא שפיר תליא בפלוגתא דרבי שמעון בן אלעזר ותנא קמא. אבל את הסתירה שבפחות מכזית במקום שאין עשוי לחזק, מי תרצת? שהרי לא שמעינן לרבי שמעון דמקל אלא באינה מקוימת לאכילה. אבל במקום שאין עשוי לחזק, הרי מקוימת היא לאכילה. ומהיכי תיתי דבפחות מכזית לא חשיבא ובטלה?

אלא אמר אביי: הא והא [שתי הברייתות] רבי שמעון בן אלעזר היא. ולא קשיא אהדדי. הא דקתני בברייתא קמייתא "מקום

בטלה. והוא משום שמעשיית כלי איירי, ולא מביטולו. וקיימא לן, "כל הכלים עולים לידי טומאתם במחשבה". והכי נמי, נעשית הכופת כלי במחשבה, וממילא בטל ממנה שם חמץ. ופירש בדברי התוספות, שאם רוצה להחזיר תורת אוכל על הכופת, לחכמים יהיה סגי בשינוי מעשה לתקן. ולרבי יהודה יצטרך שינוי מעשה לקלקל ממנה את צורת האוכל.

5. כן היא הצעת הסוגיה לרש"י. אבל תוספות פירשו על פי דרכם, דמקום העשוי לחזק, היינו לחזק את הכלי. והוא בכל מקום בכלי, ולא דוקא בשוליו. ובכחאי גוונא, לעולם הוא בטל לכלי, ואין עוברים עליו אף בכזית. אלא שאם הוא במקום לישה, הוא חמור טפי. משום דחיישינן שמא ידבק מבצק זה בעיסה שנילושה

ורבנן לענין טומאה, כן פליגי בחמץ. דרבנן סברי, כל הכלים עולים מטומאתם על ידי שינוי מעשה. ורבי יהודה סבר, לא אמרינן שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל [כלומר, אין כלי בטל מתורת כלי אלא על ידי שנעשה בו מעשה המקלקלו. אבל אם רוצה לשנותו לכלי אחר, ועושה בו מעשה תיקון כל שהוא, אינו בטל מתורת הכלי הקודם שהיה בו]. והוא הדין לחמץ.

ופירש המהרש"ל בדבריהם, דלחכמים בטל מהכופת שם חמץ, על ידי המעשה שעושה בה. אבל לרבי יהודה, אין בטל ממנה שם חמץ במעשה זה. כיון דהוא שינוי מעשה לתקן. ותמה המהרש"א בדבריו. שהרי מבואר בסוגיין, דלרבי שמעון בן אלעזר לא בעינן מעשה כלל. שהרי אף בלא טיחת פניה בטיט

ב. אם הוא בגובה הדפנות, בפחות מכזית הוא בטל שם, ואינו חייב בביעור. אבל אם יש בו כזית, חייב בביעור.

ג. ואם הוא בשפת הכלי העליונה, חייב בביעור אף כשאין בו כזית.⁽⁷⁾

אמר רב אשי לפרש את דברי אביי: **לא תימא ד"שלא במקום לישה"**, היינו דוקא **אגבה דאגנא** [בציודו החיצוני של דופן הכלין]. **אלא** אפילו **אשיפתא דאגנא** [שפתו העליונה של הכלין], נמי חשוב שלא במקום לישה.

כלום לתשמיש העריבה. הלכך הבצק המונח שם, אינו בטל לכלי בשום אופן, ואף כשאין בו כזית.

ו"מקום שעשוי לחזק" דקתני כברייתא בתרייתא, היינו בגובה דפנות הכלי, שאינו מקום נתנית המים. ומיהו, מקום לישה הוא. וקצת צורך יש שם בסתימת הבצק. הילכך, אם אין בו כזית, הרי הוא בטל לכלי. ואם יש בו כזית, חשוב הוא ולא בטיל.⁽⁶⁾

נמצאו שלשה חילוקים בדיון זה.

א. אם נמצא הבצק בתחתית העריבה, לעולם הוא בטל שם, ואף כשיש בו כזית.

דבמקום לישה אינו מבטל את החמץ, אף במקום העשוי לחזק. כיון שהוא עשוי לגררו משם תוך כדי לישה. וזהו דוקא בכזית. אבל בפחות מכזית, הוא מבטלו.

ובאין עשוי לחזק, אם הוא פחות מכזית ושלא במקום לישה, הרי הוא מבטלו. אבל במקום לישה, אין מבטל אף פחות מכזית, משום שעשוי לגררו משם על ידי הלישה.

6. וכתב הרא"ש: לא הארכתי לבאר דברי אביי, לפי שישראל קדושים הם. וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא, אפילו אם נדבק בכותלי הבית!

עוד כתב בשם זקינו אב"ן ז"ל, שמה שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שהגיע בהן חמץ קודם הפסח, הוא על סמך דברי הירושלמי. דאיתא התם, רב אמר: הניח בביתו בצק חייב לבער. והא דאמר רבי שמעון בן אלעזר, "כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה", מוקי לה בכופת מאוס [דהיינו כשטח פניה בטיט. ב"ח. ודלא כמבואר בסוגיין דמתיר אף בלא טיט].

7. והרי"ף פסק כברייתא בתרייתא. דבכזית

בעריבה, או שתבלע מטעמו.

לפיכך, אם הוא במקום לישה וגם יש בו כזית, אף במקום העשוי לחזק צריך לבערו. כיון דאית ביה תרתוי לריעותא. אבל אם אין בו כזית, אף שהוא במקום לישה אין צריך לבערו. דכיון שהוא דבר מועט, הוא יכול לשמור שלא ילוש עליו.

ואם הוא במקום שאינו עשוי לחזק — אם יש בו כזית, עוברים עליו ב"בל יראה". שהרי אינו בטל לכלי. אבל אם אין בו כזית, אין עוברים עליו. ואם אינו במקום לישה, מותר לקיימו. אבל אם הוא במקום לישה, צריך לבערו.

ולא נתבארו בדבריהם, מאי שנא בפחות מכזית במקום לישה, בין עשוי לחזק לאין עשוי לחזק. ויעוין בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ שתמה בזה. וגם כתב, שדבר זה הוא שיחיה מותר ללוש בפסח בעריבה שיש בה פחות מכזית חמץ. ויעוין שם בפירושו בסוגיה. ורבינו דוד כתב כדרך רבינו חננאל ותוספות, אך בשינוי מה. דלא משום איסור הלישה צריך לבערו, אלא מחובת ביעור איירי.

רב יצחק בר אשי, אמר רב: דוקא אם טח פניה בטיט, בטלה. (8) אבל בלא שטח את פניה, לא בטלה בייחוד בעלמא.

אמר רב נחמן אמר שמואל: שני חצאי זיתים של חמץ הנמצאים בסדקי העריבה בשני מקומות נפרדים, וחוט של בצק מחבר ביניהם — בודקים אותם, ורואין. כל שאילו ינטל החוט, עדיין ישארו שתי החתיכות מחוברות אליו, ויהיו ניטלין עמו, דינן כחתיכה אחת של כזית במקום אחד, דחשיבא ולא בטלה. הלכך חייב לבער אותן.

ואם לאו — אלא אם ינטל החוט, יתנתקו החתיכות ממנו ולא יעלו עמו, הרי הן כשתי חתיכות נפרדות שאין בכל אחת מהן כזית. לפיכך אינו חייב לבער אותן.

אמר עולא: לא אמרן דשני חצאי כזיתים שאינם מחוברים יחד, אין חייב לבערם, אלא כשהם בעריבה. שלפי שהם קבועים ומדובקים בסדקיה, לא חיישינן שיתחברו זה לזה.

אבל שני חצאי זיתים הנמצאים בשני מקומות שונים שבבית, חייב לבער. ואף שאין בהם כזית במקום אחד.

ומפרשינן: מאי טעמא? — זימנין דהוא מטאטא את הבית, וכניש [אוספן] להו יחד

והוינן: פשיטא דכן הוא! שהרי אף שם אין כלל צורך בסתימת הסדקים.

ומשנינן: מהו דתימא, זימנא דאטיף [לפעמים צפה] העיסה ועולה, ומטי להתם [לשפתו העליונה של הכלין], וקצת צורך יש אף שם בסתימת הסדקים. קא משמע לן, דלא כן הוא. אלא אף בפחות מכזית, אין הבצק בטל שם.

אמר רב נחמן אמר רב: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. וכופת שאור שייחדה לשיבה, בטלה מתורת אוכל. ואין עובר עליה בפסח.

ומקשינן: איני, והא לא סבר רב כמותו. דהאמר רב יצחק בר אשי אמר רב: אם טח את פניה של כופת השאור בטיט, בטלה ממנה תורת שאור.

ומשמע, אם טח פניה, אין [אכן בטלה]. אבל אם לא טח, לא בטלה. ואף שייחדה לשיבה, לא סגי במחשבה גרידא לבטלה.

ומשנינן: מאן דמתני משמיה דרב הא מימרא, לא מתני הא מימרא אחריתי [דהלכה כרבי שמעון רב אלעזר] משמיה, ופלוגתא דאמוראי היא בדעת רב.

איכא דאמרי: אמר רב נחמן אמר רב: אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. וכמו דאמר

אביי. ורק במה שאמר שאין צריך לבער כזית במקום שעשוי לחזק שלא במקום לישא, אין הלכה כמותו. אבל הלכה כמותו במה שאמר שפחות מכזית אין צריך ביעור אף במקום העשוי לחזק, אם הוא שלא במקום לישא.

8. ומרש"י משמע, דבמעשה תיקון בלבד סגי.

לעולם צריך לבער. וכן בפחות מכזית במקום שאין עשוי לחזק. ונתעלם לגמרי מתירוץ אביי. וכתב בעל המאור, דטעמיה משום דתירוץ אביי נאמר בשיטת רבי שמעון בן אלעזר, דמהני ביטול אף לכזית.

ולהלכה כתב, דאף דאין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אין לדחות משום כך את כל דברי

הבית, אינו שכיח שיפול בדיוק על החמץ שבבית.

ואם תמצא לומר, דבבית ועליה לא חיישינן דלמא כניש להו, אכתי יש להסתפק, בחצי כזית בבית וחצי כזית באכסדרה, מהו? מי חיישינן שמא יכבד יחד את הבית והאכסדרה ויתחברו שני החצאים זה לזה, או לא.

ואם תמצא לומר דבבית ואכסדרה חיישינן דלמא כניש להו יחד, לפי שתמיד נכנסים לבית דרך האכסדרה, ואין מחיצות גמורות

במקום אחד, ונפלי גבי הדרי, ויתחברו זה לזה. (9) וכיון שיצטרפו לכזית, יעבור עליהם ב"בל יראה". לפיכך, חייבוהו לבערם. (10)

אמר עולא: בעו במערבא: אם יש לו חצי כזית חמץ בבית, ועוד חצי כזית בעליה — מהו? האם חיישינן שמא יאספם יחד ויצטרפו לכזית, ויעבור עליהם. הלכך חייב לבערם.

או דלמא, לא חיישינן לכך, אלא כששני החצאים הם בבית. אבל לא בבית ועליה משום שאף אם יפול החמץ מהעליה לתוך

אליה. ואם כן, למה צריך להוסיף "דלמא מיכניף"? הא סגי בכך דכניש להו.

והמהר"ם חלאווה כתב בישוב קושית התוספות, דהחמץ שבבית מתלכלך ונמאס, ולכך אין עוברים עליו בפחות מכזית. מה שאין כן חמץ שבכלי, דאף בפחות מכזית עוברים עליו.

10. וקשה, איך אמרינן לעיל [ו ב] "פירוורים עבידי דבטלי"? והא איכא למיחש שמא יצטרפו הפירוורים מהבית ומעליה לשיעור כזית.

אכן, מדברי הרמב"ם והמחבר נראה, דפירושו את האיבעיא בדוקא היכא שיש חוט בין שני חצאי הזיתים, אלא שאין ניטלים עמו. וצריך עיון. קרבן נתנאל.

מיהו, בהגהות הגר"א [סימן תמב קכ"ד] כתב, דלאו דוקא הוא. אלא אפילו בלא חוט כלל. דכן משמע מדאיבעיא לן אף בשני בתים, ובבית ועליה.

ובעצם קושית הקרבן נתנאל, כבר הרגיש בה המגן אברהם סימן תס סק"ב. וכתב בשם המהרי"ל, דדוקא פירוורי בצק נדבקים יחד ונחשבים. אבל לא פירוורי לחם.

מיהו מהרא"ש משמע, דדוקא כשטח פניה מכל הצדדים, הרי הוא מבטל ממנה תורת חמץ. קרבן נתנאל.

וכן הוכיח מדברי המהרש"ל, דכתב דאף לרבי שמעון בן אלעזר צריך מעשה כל שהוא בכופת. ובהכרח ד"טח בטיט" הוא יותר ממעשה בעלמא. אלא מבטל את צורתו לגמרי. ובכך נסתלקה ממנו תמיהת המהרש"א [יעוין בהערה 4].

9. ומכאן הוכיחו תוספות, דאין עוברים על פחות מכזית, אף בלא טעמא דביטול. דאם לא כן, למה צריך לטעמא ד"דילמא מיכניף"? הלא בית הוא כמקום שאין עשוי לחזק, ומשום כן יעבור עליו אף בפחות מכזית.

והרמב"ן במלחמות ה' כתב ביישוב שיטת רש"י, דאף בבית הוא מבטל את החמץ, במקום העשוי לחזק. לפי שהוא נדרס שם על ידי רגלי אדם.

והוסיף הר"ן דדמי לדפנות הכלי [ובדוקא הוא. שאם הוא דומה לשולי הכלי, אף בכזית הוא בטל].

ורבינו דוד ערער על תירוץ זה. שהרי בשעה שהוא אוסף את הבצק מהקרקע, ודאי לא בטיל

תנו רבנן: **הפת שעייפשה ונפסלה מלאכול** [להיאכל] **לאדם, ועדיין הכלב יכול לאוכלה**, (12) — עדיין לא פקעה ממנה תורת אוכל.

ואם נטמאה, הרי היא **מטמאה טומאת אוכלין בכביצה**. כדין אוכלין טמאים, שמטמאים אחרים בכביצה.

ואם היא פת של תרומה טהורה, הרי היא

ביניהם, וכחדר אחד חשיבי, אכתי יש להסתפק בשני חצאי כזיתים הנמצאים **בשני בתים** [חדרים] **זה לפניו מזה**, ונכנסים לבית הפנימי דרך החיצון — **מהו?**

האם חיישינן שמא יכבדם יחד ויתחברו שני חצאי הזיתים יחד. או דלמא, כיון דלא דמי לבית ואכסדרה, ואין משתמשים תדיר בשניהם יחד, לא חיישינן להכי.

ומסקינן: **תיקי!** (11)

שאם לאחר שנכנס הפסח עדיין היתה ראויה, ואחר כך נתחמזה, אסורה. וכדאיאת לעיל [כא ב], דאם חרכו לאחר זמנו אסור בהנאה. דכיון דכבר חל איסורו, תו לא פקע. אבל אם נסרחה קודם הפסח, בין אם נתחמזה קודם שהסריחה, בין לאחר מכאן, הרי היא מותרת. וכדאיאת שם, חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו.

אבל **הכסף משנה** [סימן תמב] כתב בדעת **הטור** [שם] ובדעת **הרא"ש**, שלא חלקו בין החמיצה קודם הפסח להחמיצה אחר הפסח. ולעולם חייב לבער, אם החמיצה ולבסוף נסרחה. וכן כתב בהגהות **הגר"א** [שם סק"ח] בדעת **הראב"ד**. ותמה בשיטתו, הא עריבת העבדין נמי נתחמזה ואחר כך נסרחה. וקתני בה, דאינו חייב לבער.

ויעוין במקור **חיים** [שם סק"ב] שכתב, ד**הראב"ד** מפרש למלוגמא שמסרחה, בנפסלה מאכילת אדם, ועדיין ראויה לכלב. ובזה כתב **הירושלמי**, דדוקא נסרחה ואחר כך נתחמזה מותרת. לפי שלא היה לה תורת אוכל מעולם, כמו שמצינו אף לענין טומאת נבילה.

וה**רמב"ם** השמיט את דין **הירושלמי**. ויעוין בקובץ **שיעורים** שכתב בטעמא דמילתא, שלא אמר הירושלמי את דינו אלא לרבי יהודה, דאין ביעור חמץ אלא שריפה. אבל **הרמב"ם** פסק כחכמים, דביעורו בכל דבר. וכיון שנפסל

11. והרי"ף השמיט לכל ספיקות אלו. וכתב **הרמב"ן**, דטעמיה משום שלא פסק כאביי. אלא כלישנא בתרא דרב יהודה. דבמקום שאין עשוי לחזק, לעולם חייב לבער. ואף בפחות מכזית. לפיכך אין מקום לכל ספיקות אלו.

אבל **הרמב"ם** הביא איבעיות אלו בפרק ב הלכה טז. והכריע לקולא, דדיו בביטול [שלאחר ביטול, ספיקא דרבנן הוא]. על אף שגם הוא פסק להלכתא דלא כאביי. אלא שהוסיף "הואיל ואלו חצאי הזיתים דבוקים בכתלים או בקורות או בקרקעות, אין חייב לבער".

וכתבו **המגיד משנה** ו**הכסף משנה**, דבדוקא כתב כן. שבכך דמיא למקום העשוי לחזק. אבל בלאו הכי, בין כך עובר על פחות מכזית [ודלא כ**הרא"ש** שכתב דלאו דוקא נקט "דבוקים"].

12. אבל אם נפסלה נמי מאכילת כלב, אינה צריכה שריפה. משום דנפסלה מתורת אוכל, והוה ליה כעפרא בעלמא. והכי נמי תניא בתוספתא: הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכה קמח, אין צריך לבער. מלוגמא שנסרחה, אין צריך לבער! רי"ף.

וב**ירושלמי** איתא, דדוקא בנסרחה ואחר כך נתחמזה אין צריך לבער. אבל בנתחמזה ואחר כך נסרחה חייב לבער. ונקטו רוב **הראשונים**, דבפסח עצמו מיירי.

כרבי נתן, דאמר פת שעפשה אינה מטמאה טומאת אוכלין, על אף שעדיין היא ראויה לכלב. אלא כתנא קמא, דאמר "מטמאה טומאת אוכלין בכביצה".

תנו רבנן: עריבת העבדנין [מעבדי עורות, שבה הם נותנים את העורות] **שנתן לתוכה קמח**, אם נתנו בתוך שלשה ימים הסמוכים לפסח והחמיץ שם, הרי הוא חייב לבערו. שעד שלשה ימים אין הקמח מתקלקל בתוכה. ונמצא שבהגיע הפסח עדיין לא בטל ממנו שם חמץ.

אבל אם נתן לתוכה את הקמח קודם שלשה ימים הסמוכים לפסח, **אינו חייב לבער!** לפי שכעבור שלשה ימים, הרי הוא מתקלקל מחמת ריח העריבה. ובהגיע הפסח כבר אין בו תורת חמץ.⁽¹⁵⁾

הנודע ביהודה קמא יורה דעה כו להוכיח בשיטתו. וכן פסק לענין טומאה. שאם נתנבלה ואחר כך נסרחה, הרי היא מטמאת בטומאת נבילה].

עוד יש לומר, דנפסלה מאכילת אדם, היינו חמץ נוקשה. ופסק הרמב"ם כרבי מאיר המחייב בחמץ נוקשה [וכן הוכיח בכיארור הגר"א בשיטתו]. **חידושי רבי שמואל**.

14. ויעוין באחיעזר [חלק ב סימן יא] שתמה [לשיטת הר"ן], למה מותר לשורפה עם הטמאה בפסח. הא לעיל [טו ב] מבואר בטעמא דמילתא, דהוא משום דכעפרא בעלמא הוא. ואם ראויה לחמע בה עיסות אחרות, מהאי טעמא נמי לא יפקע ממנה קדושת תרומה, ויהיה אסור לטמאותה. שהרי בשאור יש דין תרומה, כמבואר בכמה משניות.

15. ומדברי הרמב"ם נראה דאף אם נפסל

נשרפת ⁽¹³⁾ עם התרומה **הטמאה בפסח**. ואף שבשעת שריפתה היא נטמאת על ידי מגע הטמאה, והרי אסור לטמא תרומה טהורה, אין לחוש לכך. שמאחר ובין כך אינה ראויה למאכל אדם, מותר לטמאותה בידים.⁽¹⁴⁾

משום רבי נתן אמרו: כל שנפסלה מאכילת אדם, אף שעדיין היא ראויה לאכילת כלב, שוב אינה מטמאה טומאת אוכלין.

והוינן בה: **כמאן אזלא הא דתנן: כלל אמרו בטהרות. כל שמעיקרו היה מיוחד לאוכל אדם**, הרי הוא **טמא, עד שיפסל מלאכול לכלב**. ואף שכבר אינו ראויה למאכל אדם, לא פקע ממנו שם אוכל שחל בו מתחלה, כל זמן שהוא ראויה לכלב.

ומשנינן: הא מתניתין **כמאן אזלא?** — **דלא**

מאכילת כלב והוי כעפרא דעלמא, זה גופא נחשב לו לביעור.

מיהו, יש מן הפוסקים שכתבו, דדין הירושלמי הוא מדרבנן. דחיישינן שמא יבוא להנות ממנו. ויעוין בשער הציון סימן תמב אות יט.

13. ואף ברייתא זו איירי בפת שראוי לחמע בה עיסות אחרות. אבל בלאו הכי אין צריך לבערה. דהא אינה ראויה לגר. ר"ן.

אבל לדעת הראב"ד, אין צריך כאן לטעם זה. אלא כל זמן שהיא ראויה לכלב, צריך לבער [יעוין בהערה 2].

וגם מדברי הרמב"ם [פרק ד הלכה יא] משמע, דחייבת בביעור אף באין ראויה לחמע בה עיסות אחרות.

ויש לומר, דלשיטתיה אזיל. דסבר כרבי מאיר, דאף נבילה שאינה ראויה לגר אסורה. ולא הותרה אלא כשהיא סרוחה מעיקרא [כן כתב

כחמץ דתלוי בשיעור כזית, אלא בקפידא בלבד הוא תלוי.

אמר ליה אביי: הא "וכן לענין טומאה" קתני! משמע, שדינו כחמץ.

אלא, אמר אביי: לא לענין טבילה קתני לה. מא-א

ודברי התנא מחולקים לשני ענינים:

תחילה אמר התנא "וכן לענין טומאה", שגם בענין טומאה יש חילוק בין אם יש כזית או פחות מכזית בסדקי עריבה. ואחר כך תלה זאת התנא בענין קפידא, ולא בשיעור כזית.

והכי קאמר:

א. **וכן הוא לענין צירוף טומאה בפסח.**

דקיימא לך, אין אוכלין מטמאים אוכלים אחרים אלא אם כן יש בהם שיעור כביצה.

ואותו בצק שבסדקי עריבה, אם היה זה בפסח, ויש בו כזית, הרי הוא מצטרף עם אוכלין אחרים לשיעור ביצה כדי לטמאות אוכלים אחרים.

ואם אין בו כזית אין הוא מצטרף.

אבל **בשאר ימות השנה**, לא בשיעור של כזית תליא מילתא. אלא **איכא פלוגתא** [חילוק] בין אם הוא מקפיד על הבצק שלא להשאירו בסדקי העריבה, אלא רוצה ליטלו משם, ובין אם אינו מקפיד ליטלו משם, ולא אכפת לו שיבטל הבצק לעריבה.

ולא שנא בין יש בו כזית, או לא.

אמר רבי נתן: כמה דברים אמורים דתוך שלשה ימים חייב לבער, דוקא כשלא נתן לתוכה עורות. שמאחר ואין בה ריח העורות, אין הקמח מתקלקל עד שלשה ימים.

אבל אם נתן לתוכה עורות בזמן שהקמח בתוכה, אפילו אם נתן את הקמח בתוך שלשה ימים לפני הפסח, **אין הוא חייב לבער.** לפי שנתינת העורות בקמח מבטלת ממנו תורת חמץ.

אמר רבא: הלכה כרבי נתן! ואם נתן עורות בקמח, הרי הוא מתבטל מתורת חמץ **אפילו תוך יום אחד, ואפילו תוך שעה אחת** מנתינת העורות.

שנינו במתניתין: **וכן לענין טומאה.** שבצק בסדקי העריבה — **אם מקפיד עליו הרי הוא חוצץ. ואם רוצה בקיומו, הרי הוא בעריבה.**

וקסבר השתא, דלענין טבילה איירי. שכל כלי שנטמא והוא טעון טבילה, אם דבק בו דבר שהבעלים מקפיד עליו, הרי הוא חוצץ בין הכלי למי המקוה, ולא עלתה לו טבילה.

ותמהינן: איך קתני "וכן לענין טומאה"? וכי מי דמי לחמץ בפסח? והא **התם** בחמץ, **בשיעורא תליא מילתא.** שאם יש בו כזית במקום אחד, עובר עליו. ובפחות מכזית אינו עובר. אבל **הכא** לענין טבילה, **בקפידא תליא מילתא**, ולא בשיעורא. שכל שהוא מקפיד עליו וסופו ליטלו משם, הרי הוא חוצץ. ולא שנא בין אם יש בו כזית, או לא.

אמר רב יהודה: אימא, הכי קאמרה מתניתין: **ולענין טומאה אינו כן!** ואינו